

KAPITEL 10

Issue voting ved folketingsvalget 2015

Af Frederik Hjorth

Issue voting refererer til idéen, om at vælgere stemmer på partier med afsæt i både egne og partiernes holdninger til enkeltemner. Kapitlet præsenterer en række analyser af issue voting ved folketingsvalget 2015. Kapitlet viser først en overordnet sammenhæng mellem vælgeres og partiers venstre-højre-placering. Dernæst viser kapitlet med afsæt i litteraturen om nærheds- og retningsmodellerne, at både partiers nærhed og ideologiske retning i forhold til vælgere påvirker partiets opbakning. Endelig viser kapitlet at partierne har vidt forskellige holdningsmæssige profiler, altså de emner, der bedst forudsiger vælgeres sympati for partiet.

Hvad er issue voting?

Issue voting beskriver i sin korteste form, hvordan vælgere stemmer på partier ud fra deres egen og partiets holdning til enkeltemner. For de fleste svarer idéen om issue voting dermed udmærket til deres intuition om, hvordan man som vælger sætter sit kryds: Man finder ud af, hvad partierne står for mht. væsentlige politiske spørgsmål, og stemmer så på det parti, der bedst passer til egne holdninger. Det lyder uhyggeligt simpelt, men definitionen er lidt mindre tilforladelig, end den umiddelbart fremstår. Den bærer en vigtig antagelse med sig – nemlig idéen om, at vælgeres og partiers politiske positioner kan bestemmes spatialt på en linje, og at vælgerne ved, hvor de selv såvel som alle politiske partier står.

Issue voting bygger altså blandt andet på den bredt anvendte, grundlæggende forestilling om en rumlig organisering af politik. I politologien

knyttes idéen typisk til Anthony Downs' spatiale model af politisk konkurrence i *An Economic Theory of Democracy* (1957). Men selve idéen er ældre end som så. Da Nationalforsamlingen i Frankrig trådte sammen ved Versailles i kølvandet på den franske revolution, satte kongens tilhængere sig til højre for forsamlingens formand, mens revolutionens tilhængere satte sig til venstre. Med den organisering var idéen om et politisk venstre-højre spektrum født, mere end halvdandet århundrede før Downs' model. Denne organisering af politik slog også igennem herhjemme. Groft sagt var det danske Folketing i de første år efter Junigrundloven opdelt i Højre, Centrum og Venstre efter helt samme spatiale logik. Derfor er idéen om et politisk spektrum, som både partier og vælgere befinder sig på, naturligt og selvfølgelig også for danske vælgere (Kurrild-Klitgaard m.fl. 2008).

Issue voting kontra andre perspektiver

Så intuitiv idéen er for de fleste, så meget desto mere tankevækkende er det, at valgforskningen traditionelt har mødt issue voting med ret stor skepsis. Skepsissen udspringer først og fremmest af de ret skrappe krav issue voting reelt stiller til den enkelte vælger. For at stemme efter holdninger skal en vælger for det første have indsigt i hvordan et emne er organiseret langs en dimension: Hvad er egentlig venstre og højre i fx trafikpolitik? For det andet skal vælgeren opgøre sin egen og alle politiske partiers positioner i denne dimension på en sammenlignelig måde. Og for det tredje skal vælgeren sammenveje de forskellige emner – og tage hensyn til, at nogle emner kan være vigtigere end andre – og ud fra dette vælge det parti, der samlet set er nærmest vælgerens egen position.

Denne proces tegner et billede af en noget mere sofistikeret vælger, end vælgeradfærdsforskningen har været villig til at antage. Ganske vist er parlamentariske forsamlinger typisk organiseret efter et venstre-højre spektrum, men vælgeradfærdsforskningen har traditionelt været skeptisk over for, om almindelige vælgers holdninger er tilsvarende velorganiserede. Det toneangivende, traditionelle perspektiv på vælgeradfærd, den såkaldte *Michigan-skole* hævder, at vælgere har minimal viden om politiske enkeltemner og den dertilhørende ideologisk konsistens (Converse 1964). Derfor stemmer vælgere ifølge Michigan-modellen slet ikke efter enkeltemner, men i stedet blot på det parti, de traditionelt har identificeret

ret sig med (Campbell m.fl. 1960). Michigan-skolen argumenterer for, at vælgeradfærd bliver til gennem en såkaldt *kausalitetstragt*, hvor grundlæggende loyaliteter (fx social klasse og partiidentifikation) betyder mest (Hansen & Goul Andersen 2013). Andre faktorer, såsom holdninger til enkeltemner, befinder sig længere nede i kausalitetstragten, og selvom de indsnævrer vælgeradfærden, er disse faktorer således afledt af de grundlæggende loyaliteter øverst i tragten. Issue voting har altså ret beskeden selvstændig betydning i Michigan-skolens optik.

Nyere udløbere af Michigan-skolen pointerer, at vælgere kan danne sig holdninger til enkeltemner ved at aflæse signaler fra partier, såkaldte *party cues*, som de identificerer sig med (Lupia 1994; Slothuus & de Vreese 2010). Et andet klassisk perspektiv, nemlig økonomisk stemmeadfærd, dropper helt idéen om holdninger til enkeltemner og antager i stedet, at vælgere blot belønner eller straffer politikere alt efter økonomiens tilstand (Key 1949; Fiorina 1981). Andre konceptualiserer økonomiske vurderinger som et slags *super-issue* og kobler dermed økonomiske vurderinger til issue voting (Hansen & Goul Andersen 2013). Fælles for disse perspektiver er, at de forklarer, hvordan vælgere kan agere systematisk selv på baggrund af en meget beskeden indsigt i politiske emner.

Tilhængere af issue voting har typisk svaret tilbage på denne kritik ved at hævde, at teorien om issue voting har klaret sig bedre og bedre, efterhånden som tiden er gået. Da Michigan-skolen fremførte sine argumenter, var vælgerens ideologiske konsistens meget begrænset også i Danmark. I stedet for ideologi stemte vælgerne svarende til såkaldt *class voting*; altså stemmeadfærd baseret på socialklasse (Borre 1984). Men i de efterfølgende årtier har tegnene på class voting været aftagende og issue voting tilsvarende tiltagende (Borre & Goul Andersen 1997). Den dominerende holdningsdimension blandt vælgerne var i tidligere den klassiske, fordelingspolitiske venstre-højre dimension, mens den værdipolitiske dimension har taget til i styrke siden ca. 1990 (Borre 2003c; Stubager 2010; Hansen & Goul Andersen 2013).

På trods af denne tendens i retning af mere issue voting efterhånden, har den traditionelle kritik af issue voting fortsat noget vigtigt at sige: Vælgeres viden om politiske enkeltemner er stadig relativt beskeden – også i Danmark (Delli Carpini & Keeter 1996a; Hansen 2009). Det bør af føde en sund skepsis mht., i hvor høj grad vælgeres kryds reelt er sat på baggrund af en dybere forståelse af enkelte emner. Det løser i den sammenhæng ikke problemet at konstatere, at vælgeres partivalg hænger

meget tæt sammen med deres holdninger til enkeltemner. Det er for eksempel tydeligt, at vælgere, der er tilhængere af at beskutte høje indtægter hårdere, altovervejende stemmer på venstrefløjspartier (jf. fx figur 5 senere i dette kapitel). Men den sammenhæng kan i princippet blot afspejle såkaldt *opinion leadership*, hvorved vælgere bestemmer sig for et parti til at begynde med og derefter kopierer partiets positioner på enkeltemner (Lenz 2012). Sammenhæng mellem holdninger og støtte til partier er altså ikke i sig selv bevis for issue voting.

I kapitlet her anlægges af den grund en lidt mere forsigtig tilgang. Data fra Valgundersøgelsen giver ikke mulighed for at afgøre issue voting-teoriens grundlæggende styrke i forhold til konkurrerende teorier. Men Valgundersøgelsen har meget rige data på danskernes faktiske holdninger til politiske emner og deres vurdering af partiernes politiske positioner. Målet for kapitlet her er, med afsæt i disse data, at belyse, om, og i givet fald hvordan, issue voting udspillede sig ved folketingsvalget 2015.

Ambitionen er både at illustrere de aspekter af issue voting, der er generelle på tværs af valg, og de aspekter, hvor særpræg ved netop folketingsvalget 2015 træder frem. Med afsæt i den analytiske optik fra issue voting-teorien besvarer kapitlet spørgsmål såsom: Hvor placerer danskerne selv de politiske partier? Hvordan hænger vælgernes afstand til partier sammen med støtte? Og hvilke emner hænger tættest sammen med støtten til hvert enkelt parti?

En kilde til forvirring i issue voting-litteraturen er, at begrebet issue voting bruges om ret forskellige analytiske tilgange. Kapitlet her er opbygget omkring to klassiske måder at anskue issue voting på. Til at begynde med beskrives issue voting ud fra vælgernes overordnede venstre-højre-placering. Her diskuteres også den klassiske sondring i issue voting-litteraturen mellem nærheds- og retningsmodellen. Dernæst ser kapitlet på vælgernes forskellige holdninger til specifikke emner og illustrerer, hvilke issues de lægger mest vægt på.

Oven i disse to betydninger henviser issue voting i nogle sammenhænge til det, at vælgerne kan betragte et parti som særligt kompetent til at håndtere et givent emne, såkaldt *emneejerskab* (se kapitel 9).

Issue voting og venstre-højre-position

Til at begynde med betragtes issue voting med afsæt i vælgernes overordnede placering på venstre-højre-skalaen. Det er en ret grov forenkling at reducere politisk konflikt i Danmark til positioner på én overordnet skala, ikke mindst set i lyset af den værdipolitiske konfliktlinjes fremvækst i 1990'erne (Borre 2003a). Men som første del vil vise, kan selv denne enkleste mulige fremstilling kaste værdifulde indsigter af sig. Dernæst inddrager kapitlet vælgeres og partiers placeringer i både de værdi- og fordelingspolitiske dimensioner og går derved fra en antagelse om kun én politisk konfliktlinje til to.

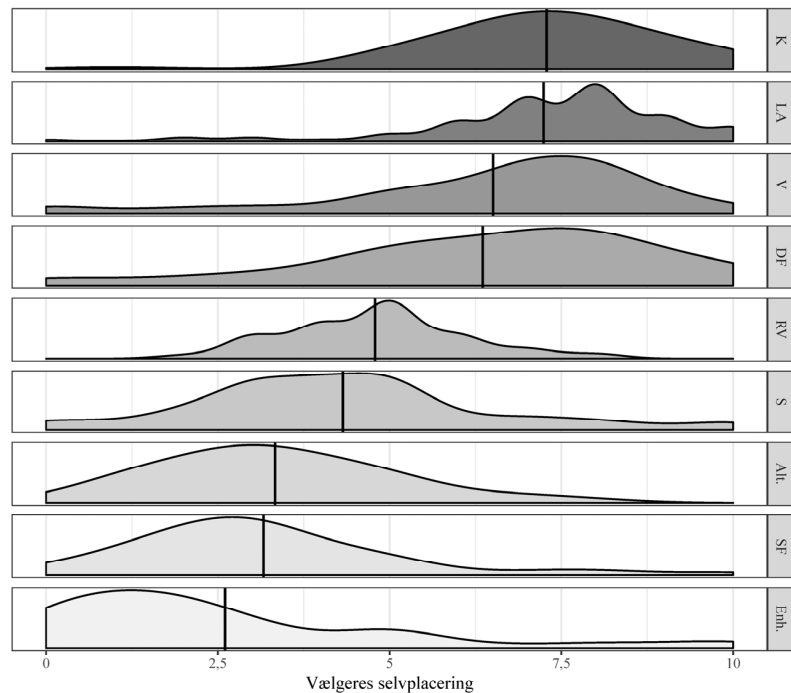
Tænker vælgerne i venstre og højre?

Som en efterprøvning af tanken om issue voting, er det relevant at begynde med at spørge, om vælgerne selv opererer med en venstre-højre-skala for politiske holdninger. For at besvare det spørgsmål ser analysen her på, om vælgeres selvplacering på skalaen hænger sammen med deres partivalg på en meningsfuld måde.

Denne sammenhæng er en helt afgørende forudsætning for issue voting: Hvis vælgerne ikke har ideologisk konsistens til at placere sig selv på en venstre-højre-skala, kan de ikke på en meningsfuld måde bruge det som grundlag for deres partivalg. Forudsætningen er altså ikke tilstrækkelig til at demonstrere issue voting styrke, men den er nødvendig for, at idéen om issue voting kan have noget i sig. Sammenhængen mellem selvplacering på venstre-højre-skalaen og partivalg fremgår af figur 10.1. Figuren viser, hvordan partiets vælgere placerer sig selv på venstre-højre-skalaen. Partierne er ordnet efter vælgernes gennemsnitlige placering, sådan at partiet med de mest højreorienterede vælgere (Det Konservative Folkeparti) er øverst, og partiet med de mest venstreorienterede vælgere (Enhedslisten) er nederst.

Som figuren viser, hænger selvplacering og partivalg sammen: De forskellige partiers vælgere placerer sig selv helt forskellige steder i det politiske spektrum. Det tyder på, at venstre-højre-skalaen er en meningsfuld repræsentation af holdningsforskelle i dansk politik, også for vælgere. For de fleste partiers vedkommende placerer deres vælgere sig relativt koncentreret omkring et enkelt punkt på skalaen. Det er tydeligst for Radikale Venstre og Det Konservative Folkeparti, hvis vælgere placerer sig ret

Figur 10.1: Fordeling af selvplaceringer for hvert partis vælgere

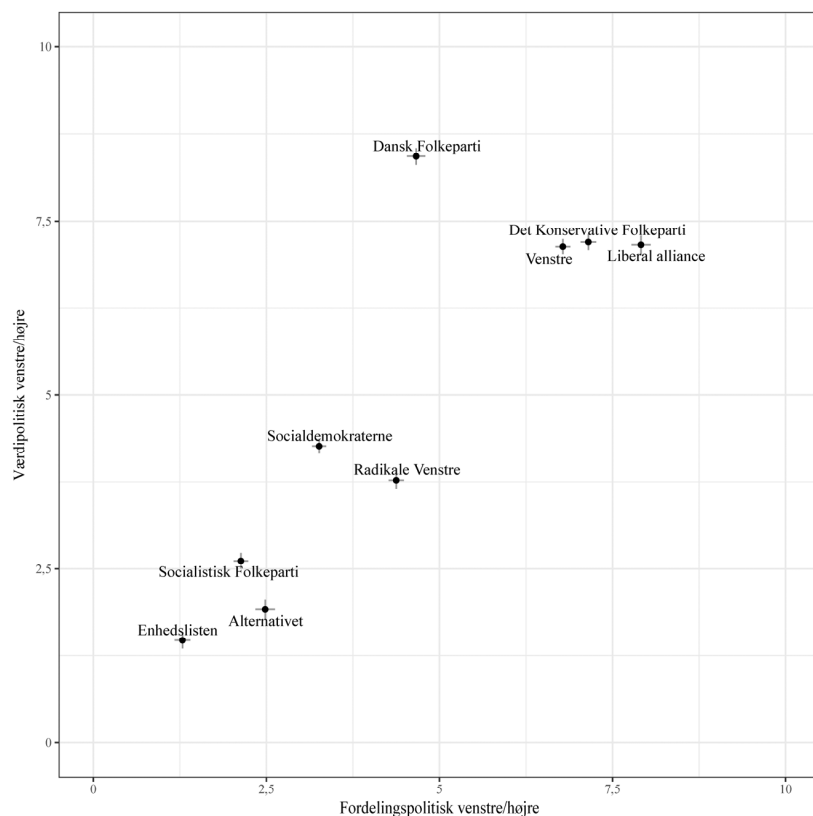
Note: Fordeling af vælgers selvplacering på venstre-højre-skalaen for hvert af Folketingets partier. De lodrette streger angiver gennemsnit af vælgers selvplaceringer. Bemærk at den faktiske svarskala kun har 11 punkter. N=1725, fordelt på hhv. 56 (K), 161 (LA), 302 (V), 287 (DF), 95 (R), 463 (S), 108 (AL), 91 (SF), 162 (EL). Uvægtet.

symmetrisk omkring gennemsnittet, hhv. lidt til venstre og lidt til højre for midten.

Andre partiers vælgerkoncentration er noget mere udflydende. Det gælder allertydeligst for Dansk Folkepartis vælgere, som i gennemsnit placerer sig selv til højre for midten, men med stor variation. Faktisk placerer knap 18 pct., dvs. næsten hver femte Dansk Folkeparti-vælger, sig selv til venstre for midten. Det samme gør sig gældende for kun 2 pct. af Det Konservative Folkepartis vælgere.

Vi kan angribe samme spørgsmål fra en lidt anden vinkel ved at se på, hvordan vælgerne placerer partierne på venstre-højre-skalaen. Her giver Valgundersøgelsen mulighed for et lidt mere nuanceret perspektiv, da undersøgelsen beder respondenterne placere de politiske partier i henhold til fem forskellige politiske emner: Flygtninge, den offentlige sektors størrelse, miljøet, kriminalitet og indkomstulighed. Respondenterne skal placere hvert parti på en skala fra 1 til 5. Figur 10.2 samler de fem emner i

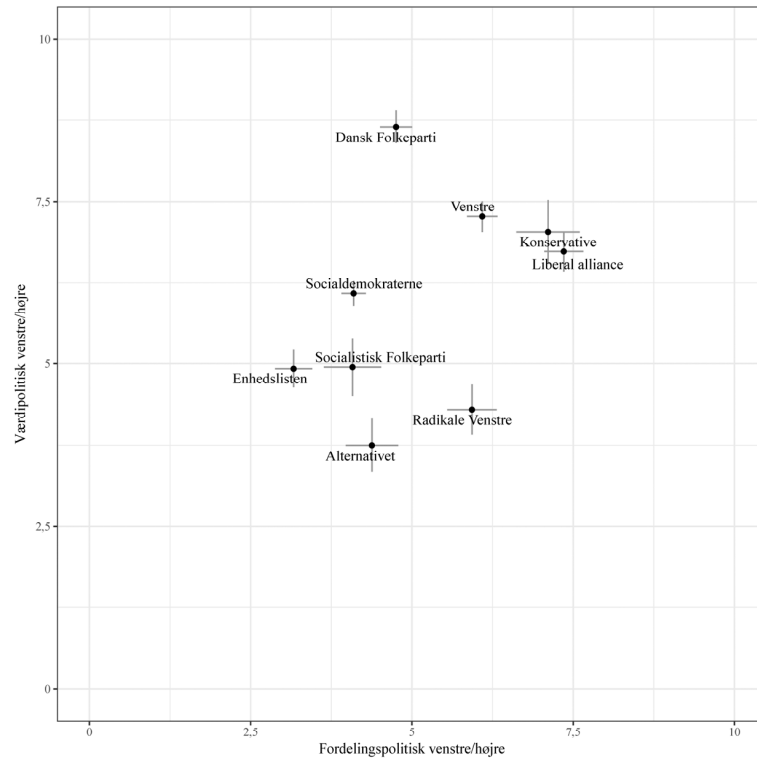
Figur 10.2: Vælgeres fordelings- og værdipolitiske placering af partierne

Note: Vælgerne gennemsnitlige placeringer af hvert af Folketingets partier på hhv. den fordelingspolitiske og den værdipolitiske venstre-højre-skala. De små streger ud fra punkterne angiver 95 pct.-konfidensintervaller. Konfidensintervallerne er meget små, fordi de bygger på svar fra alle respondenter for alle partier. N=1.064-1.539.

to overordnede dimensioner, en fordelingspolitisk (emnerne om den offentlige sektors størrelse og indkomstulighed) og en værdipolitisk (emnerne indvandring, miljø og kriminalitet). Figuren angiver, hvor vælgerne i gennemsnit placerer partierne i de to dimensioner.

Figur 10.3: Fordelings- og værdipolitiske positioner blandt partiernes egne vælgere

Note: Den gennemsnitlige fordelings- og værdipolitiske position for partiernes egne vælgere. Dimensionerne er baseret på vælgernes holdning til udsagnene »Høje indtægter burde beskattes hårdere, end tilfældet er i dag«, »I politik bør man stræbe efter at skaffe alle de samme økonomiske vilkår, uanset uddannelse og beskæftigelse« og »Staten har for lidt kontrol over de private investeringer« (fordelingspolitik), og »Indvandring udgør en alvorlig trussel mod den danske kultur«, »Den økonomiske vækst bør sikres gennem en udbygning af industrien, også selvom det kommer i strid med miljøinteresser«, og »Voldsforbrydelser bør straffes langt hårdere end, det er tilfældet i dag« (værdipolitik). Stregerne ud fra punkterne angiver 95 pct.-konfidensintervaller. N=2.030, fordelt på hhv. 65 (K), 185 (LA), 359 (V), 373 (DF), 110 (R), 530 (S), 119 (AL), 106 (SF), 183 (EL).

Figur 10.3 viser, hvor hvert partis egne vælgere placerer sig på de samme holdningsdimensioner. Til forskel fra figur 10.2 er positionerne her baseret på specifikke politiske udsagn, som er lagt sammen til hhv. en fordelings- og en værdipolitisk dimension. Figuren viser altså, hvor partiernes vælgere holdningsmæssigt befinder sig.

Figurerne 10.2 og 10.3 tegner overordnet et velkendt billede af dansk politik. Der er betydelig variation på tværs af både den fordelingspolitiske og den værdipolitiske dimension, men de to dimensioner hænger også sammen: Partier og vælgere, der er til højre for midten i den ene dimension, er også til højre for midten i den anden. Den eneste undtagelse er Dansk Folkeparti, som i begge figurer befinder sig langt til højre værdipolitisk, men en smule til venstre for midten fordelingspolitisk.

Vælgernes placering af partierne illustrerer også betydningen af politiske koalitioner for partiers politiske omdømme. Bemærk for eksempel figur 10.2, hvor vælgerne har placeret Socialdemokratiet og Radikale Venstre meget tæt på hinanden i begge dimensioner. Når det kommer til partiernes officielle politiske linje, befinder Radikale Venstre sig reelt til venstre for Socialdemokratiet i den værdipolitiske dimension og til højre i den fordelingspolitiske. Figur 10.3 viser også et klart større mellemrum mellem partiernes vælgere. Men da Socialdemokratiet og Radikale Venstre i forbindelse med regeringssamarbejdet har stået for samme officielle politik, er det sandsynligt, at det er vanskeligt for vælgerne at adskille partiernes placeringer. I modsætning hertil har Socialistisk Folkeparti, som forlod regeringen halvandet år inden valget, haft held med at positionere sig klart til venstre for regeringspartierne i vælgerens øjne, selvom Socialistisk Folkepartis vælgere faktisk er holdningsmæssigt tæt på Socialdemokratiet.

Betydningen af politiske koalitioner afspejler sig også i, at partiernes placeringer hænger nøje sammen med de parlamentariske blokke: I begge dimensioner er alle partier i blå blok placeret til højre for alle partier i rød blok. Dermed placerer vælgerne også Dansk Folkeparti fordelingspolitisk til højre for Radikale Venstre, selvom de to partiers vælgeres positioner (såvel som partiernes faktiske politik, jf. fx dagpengespørgsmålet) på mange fordelingspolitiske emner er omvendte.

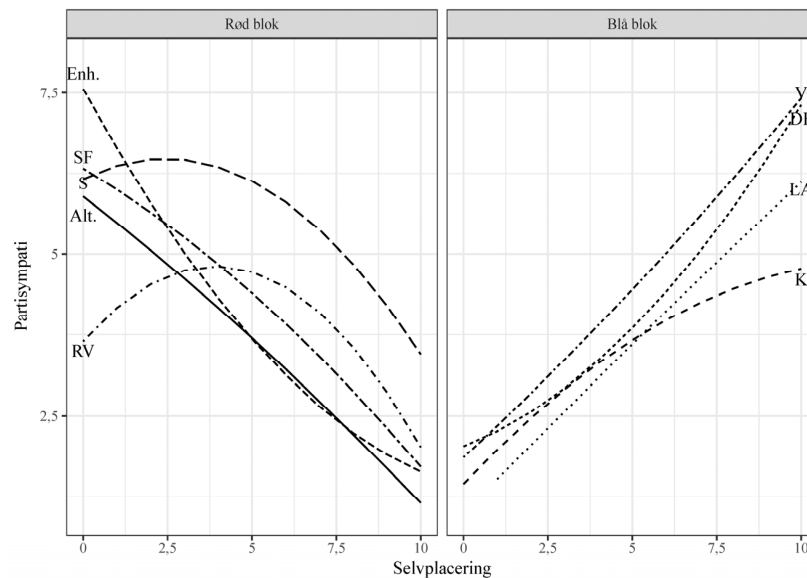
Venstre-højre-placering og partisympati

De foregående analyser indikerer, at vælgerne med en vis systematik tænker i venstre-højre-skalaen, både når det gælder deres egen politiske

position og partiernes. Et oplagt uddybende spørgsmål er, om de to hænger sammen. Er vælgerne også mere tilbøjelige til at støtte partier, der er tæt på dem selv? For at besvare spørgsmålet ser denne og de kommende analyser på sammenhængen mellem selvplacering og partisympati efter samme tilgang som i tidligere valgundersøgelser (Borre 1999e; Nielsen 2007). Den afhængige variabel er altså sympati for det enkelte parti og ikke partivalg. Fordelen ved at analysere partisympati frem for partivalg er, at det udvider datagrundlaget markant. Respondenter angiver deres sympati for alle partier, men har i sagens natur kun stemt på ét. Sympati er desuden målt langt mere fintmasket end partivalg (Hansen & Kosiara-Pedersen 2015).

For at afprøve sammenhængen mellem venstre-højre-placering og partisympati, opgør analysen for hver respondent i Valgundersøgelsen deres

Figur 10.4: Forudsagte sammenhænge mellem selvplacering og partisympati

Note: Venstre-højre-placering og partisympati. Hver linje angiver de forudsagte værdier fra en regression med sympati for partiet som den afhængige variabel og respondentens selvplacering som den uafhængige. Selvplacering indgår som kvadratled i alle specifikationer for at tillade kurvelineære sammenhænge. $1714 \leq N \leq 2082$. 'Ved ikke' udeladt. Uvægtet.

egen placering samt sympati for hver af de indvalgte partier. Resultatet fremgår af figur 10.4, som for overskuelighedens skyld er opdelt efter de to politiske blokke.

Som figur 10.4 viser, hænger vælgeres politiske placering og parti-sympati ganske tæt sammen. I takt med at vælgeres selvplacering går fra venstre mod højre i det politiske spektrum, daler sympatien for partier i rød blok, og sympatien for partier i blå blok stiger tilsvarende. Sympatien for det enkelte parti fremstår generelt udifferentieret fra den blok, partiet hører til. Kun de to regeringspartier afviger synligt fra dette enkle mønster: Socialdemokratiet og Radikale Venstre, for hvem sympatien daler både til højre og yderst til venstre i spektret (for begge partier er kvadratleddet i regressionen statistisk signifikant). Tendensen er tydeligst for Radikale Venstre: Partiet er påfaldende nok lige så (u)populært hos vælgere yderst til venstre (omtrent svarende til Enhedslisten-vælgere gennemsnitlige placering) som hos vælgere et godt stykke til højre (omtrent svarende til Venstre-vælgere gennemsnitlige placering). Dermed illustrerer figur 10.4 også, at de to partier i regeringen Thorning-Schmidt II på godt og ondt har positioneret sig omtrent i midten af det politiske spektrum.

Nærheds- og retningsmodellen

Den traditionelle opfattelse af issue voting har implicit troet på det, man kalder *nærhedsmodellen* (på engelsk *the proximity model*). Her er logikken i al sin enkelthed, at vælgere stemmer på det parti, der er tættest på dem selv. Nærhedsmodellen udspringer direkte af Downs' spatiale model for politisk konkurrence (Downs 1957). Men et nyere alternativ, den såkaldte *retningsmodel* (på engelsk *the directional model*), anlægger et lidt andet perspektiv (Rabinowitz & Macdonald 1989). Retningsmodellens fortalere hævder, at nærhedsmodellen overvurderer vælgeres evne til at skelne fint mellem partiers specifikke positioner. Med sin skepsis over for vælgerrationalitet minder retningsmodellens kritik dermed om andre traditionelle kritikker af issue voting-teorien (jf. gennemgangen i kapitlets begyndelse). I stedet forholder vælgere sig ifølge retningsmodellen følelsesmæssigt til partiers positioner og er først og fremmest optaget af retningen i partiets holdning, altså om partiet ligger på samme side af midten som vælgeren selv. Eftersom vælgere ikke kan vurdere partiers placering præcist, går de ifølge retningsmodellen mere op i, om partier tydeligt befinder sig på samme fløj som dem selv (Rabinowitz & Macdonald 1989). Debatten mellem nærheds- og retningsmodellen afspejler dermed

en større debat i politologien mellem traditionelle, rationalistiske modeller af vælgeradfærd og nyere, mere psykologisk farvede modeller. Andre udlægninger præsenterer dog også retningsmodellen som udtryk for strategisk vælgeradfærd, idet vælgerne kan tage højde for, at politikere kun i begrænset omfang kan trække den førte politik mod deres egen position (Matthews 1979).

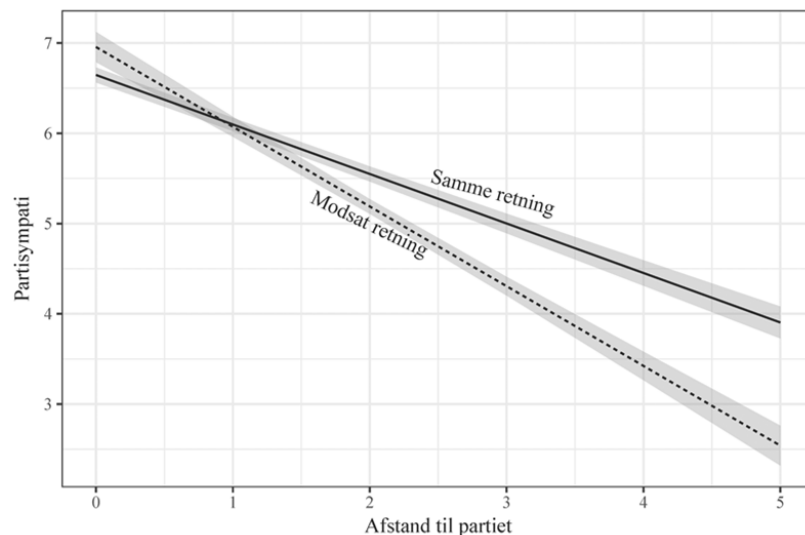
Siden debatten mellem nærheds- og retningsmodellen blussede op, har mange analyser forsøgt at teste dem mod hinanden, også i dansk sammenhæng (se fx Borre & Goul Andersen 1997; Borre 1999e; 2003b; Nielsen 2007; Thomsen 2009). Konklusionen har typisk været, at begge modeller indfanger væsentlige aspekter, og at retningsmodellen har klarret sig bedre ved senere valg, især for fløjpartierne (Nielsen 2007; Thomsen 2009).

Anden forskning har imidlertid sået alvorlig tvivl om, hvorvidt disse analyser reelt er i stand til at sondre mellem nærheds- og retningsmodellens respektive styrke (Lewis & King 1999). Problematikken er kort fortalt, at forskellige metoder til at beregne partiers positioner på i sig selv påvirker de konklusioner, man drager om modellernes styrke, og disse forskellige metoder hviler på antagelser, som ikke kan verificeres. Helt konkret hjælper det rent statistisk retningsmodellen, når man anvender gennemsnitlige partipositioner i stedet for den enkelte vælgers egen opfattelse (Lewis & King 1999: 28f). Netop dette har været praksis i tidligere danske analyser af issue voting, som generelt har fundet resultater der støtter retningsmodellen (Borre 1999e; 2003b; Nielsen 2007). Dermed er det uklart, hvor meget disse analysers konklusioner er drevet af dette specifikke, teoretisk utestbare metodevalg.

På grund af den metodiske vanskelighed i at sondre mellem nærheds- og retningsmodellen, anlægges her en lidt mere forsigtig tilgang. I stedet for at teste modellerne mod hinanden opstilles en model for partisympati, der indfanger begge elementer. I modellen er partisympati en funktion af to variable: Afstand, målt som afstanden mellem partiet og respondenten selv, og retning, en dikotom variabel, der antager værdien 1, hvis partiet har samme »retning« som respondenten (altså er lige så langt fra midtpunktet som respondenten eller længere væk i samme retning), og ellers 0. På grund af de metodiske problemer beskrevet i Lewis & King (1999) tillader modellen ikke at opgøre nærheds- og retningsmodellens styrke direkte i forhold til hinanden. Men den kan fint illustrere, at begge model-

lers centrale indsigter begge gjorde sig gældende ved folketingsvalget 2015. Resultaterne er sammenfattet i figur 10.5.

Figur 10.5: Partisympati som funktion af nærhed og retning

Note: Partisympati som en funktion af nærhed til partiet og partiets retning ift. respondenter. Partier med lidt afstand til respondenter, men med samme ideologiske retning som respondenter, nyder mere sympati end partier med modsat retning, selvom afstanden er den samme. Både linjernes hældning, forskellen mellem de to linjer og interaktionen er statistisk signifikant. Linjerne bygger på regressionsmodeller med standardfejl på individniveau. $N=7.725$ respondentvurderinger. Modellen er indskrænket til partier med en afstand til respondenter på højst 5, svarende til at partiet kunne være på samme fløj som respondenter. Dermed undgås ekstrapolation ud over den observerede variation i data. Modellen kontrollerer også, hvilken blok partiet tilhører, som således ikke alene driver den observerede sammenhæng. De lysegrå bånd angiver 95 pct.-konfidensintervaller.

Figur 10.5 viser, i overensstemmelse med nærhedsmodellen, at vælgere har mere sympati for partier tæt på dem selv. Det vil næppe overraske mange. Men bemærk at figuren også viser, at retning, i hvert fald for partier med en vis afstand fra vælgeren, også betyder noget, når man holder afstand konstant. For eksempel vil en vælger på venstrefløj have større sympati for et yderligt venstrefløjsparti end et parti lige til venstre for midten, selv om afstanden til de to partier er den samme. Det afspejler ik-

ke blot bloktilhørsforhold, som modellen kontrollerer for. Linjernes forskellige hældninger afspejler, at der er en svag (men signifikant) sammenhæng mellem nærhed og retning, sådan at retning har større betydning for partier relativt tæt på én selv.

Sympatien for Enhedslisten, som den fremgik i figur 10.4, er et meget sigende eksempel på betydningen af retning: På en meget stor del af venstre halvdel af det politiske spektrum nærer vælgerne stor sympati for Enhedslisten. Det gælder også for vælgere, der politisk er tættere på mere moderate venstrefløjspartier. Den ret udbredte sympati for Enhedslisten illustrerer dermed den centrale indsigt i retningsmodellen, at vælgere alt andet lige typisk fatter sympati for partier, der klart markerer en genkendelig ideologisk retning.

På den måde viser figur 10.5, hvordan nærheds- og retningsmodellen begge indfanger vigtige aspekter af danskernes partisympatier. I overensstemmelse med nærhedsmodellen kan danskerne i hovedreglen bedst lide partier, der er politisk tæt på dem selv. Men vælgerne sympati er samtidig særligt høj for partier med samme ideologiske retning.

Issue voting og de enkelte emner

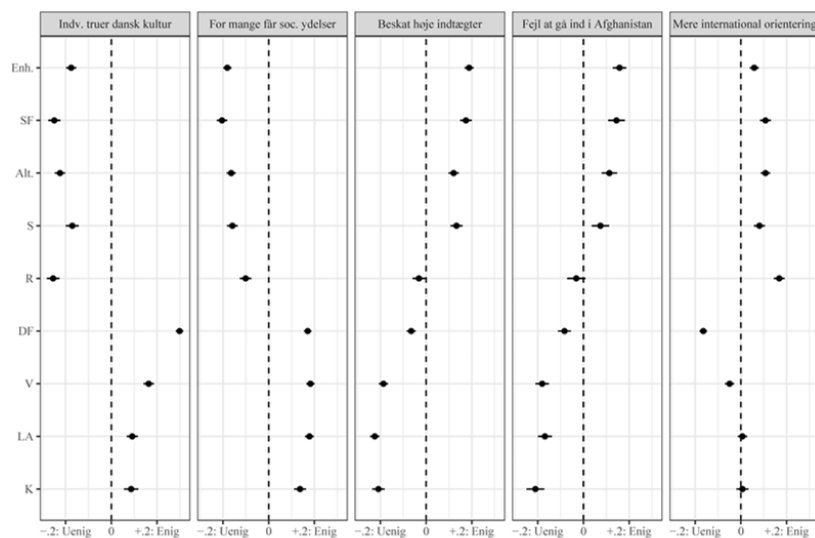
Fra at se på overordnet venstre-højre-placering retter kapitlet nu blikket mod specifikke politiske emner. Selv om vælgerne har en god fornemmelse for deres overordnede politiske position, er der god grund til at tro, at de vægter politiske emner forskelligt. Den idé går helt tilbage til Michigan-skolen og Converse (1964), der hævdede, at offentligheden består af *issue publics*: Grupper af vælgere, der fokuserer på specifikke politiske spørgsmål. Empirisk har tidligere analyser fundet betydelig variation i hvilke emner danske vælgere lægger vægt på (Borre 2003b; Nielsen 2007).

For at vurdere betydningen af enkeltemner tager analysen udgangspunkt i en liste af 32 specifikke politiske udsagn, respondenterne i Valgundersøgelsen har forholdt sig til. Analysen her bygger på fem udvalgte udsagn fra listen: »Indvandring udgør en alvorlig trussel mod den danske kultur«, »Høje indtægter burde beskattes hårdere, end tilfældet er i dag«, »Der er for mange, der får sociale ydelser, uden at de trænger til det«, »Det var en fejl at sende danske soldater i kamp i Afghanistan«, og endelig »Vi bør satse på et samfund med mere international orientering og med mindre vægt på grænser mellem landene og deres befolkninger«.

Emnerne er valgt for at indfange en bred vifte af væsentlige politiske holdningsskel i aktuel dansk politik.

Dernæst beregner analysen ved hjælp af bivariate regressionsmodeller, hvor stærkt respondenter holdning til hvert af de fem udsagn hænger sammen med sympati for hvert enkelt parti. Figur 10.6 viser sammenhænge for hvert udsagn og parti. Resultaterne påvirkes ikke af at tilføje kontrolvariable for respondenternes køn, alder og uddannelse.

Figur 10.6: Sammenhænge mellem holdning og sympati for hvert parti for udvalgte emner

Note: For hver af de ni partier har analysen opstillet en regressionsmodel for hvert af de udvalgte fem holdningsudsagn. Figuren viser for hvert indvalgt parti, hvordan holdning til udsagnet korrelerer med sympati for partiet. Partierne er ordnet efter, hvordan vælgerne overordnet placerer dem på venstre-højre-skalaen. Udsagnene er ordnet efter, hvor meget holdninger til udsagnet samlet set korrelerer med partisympati. Udsagnet om indvandring som trussel mod dansk kultur hænger således stærkest sammen med partisympati, mens udsagnet om mere international orientering har den svageste sammenhæng. Punkterne angiver koefficientens størrelse, stregerne angiver 95 pct.-konfidensintervaller.

Det er vigtigt at pointere, at man ikke ud fra figur 10.6 kan konkludere, at holdningerne forårsager sympati for partiet. Det er naturligt, at en vælger,

der er tilhænger af hårdere beskatning af høje indtægter, fatter sympati for Enhedslisten. Men vælgere, der som udgangspunkt godt kan lide Enhedslisten, vil også være mere tilbøjelige til at bakke op om hårdere beskatning af høje indtægter. Årsagssammenhængen går begge veje.

Dette forbehold til trods illustrerer figur 10.6 noget vigtigt: Der er klar og meningsfuld variation i, hvilke politiske emner vælgerne forbinder de politiske partier med. Det er med andre ord meget forskellige emner, der udgør den holdningsmæssige fællesnævner for partiernes vælgerbaser. Sammenlign for eksempel de to borgerlige partier Dansk Folkeparti og Liberal Alliance. Udsagnet »Indvandring udgør en alvorlig trussel mod den danske kultur« hænger stærkt sammen med sympati for Dansk Folkeparti, men svagt sammen med sympati for Liberal Alliance. For udsagnet »Høje indtægter burde beskattes hårdere« er det nøjagtig omvendt.

Variationen er omtrent lige så stor i rød blok. Mest slående er det måske, at de udsagn, der hænger stærkest sammen med sympati for Radikale Venstre, drejer sig om værdipolitik. Det er især tydeligt for udsagnet om »Mere international orientering«, som i almindelighed kun hænger svagt sammen med partisympati. Det afspejler, at issue voting på spørgsmål om Danmarks rolle i verden (herunder EU-politik) er meget beskeden, med Radikale Venstre som markant undtagelse. I blå blok fremstår Dansk Folkeparti som en tilsvarende undtagelse.

Radikale Venstres stærke værdipolitiske profilering står i kontrast til partiets rolle i SR-regeringen, hvor partiet især gjorde sin indflydelse synlig på den økonomiske politik (se fx Bille 2016). Figur 10.6 illustrerer dermed, at der er stor variation i, hvilke emner vælgerne forbinder med de forskellige partier, og at sammensætningen af disse emner ikke altid svarer lige godt til den førte politik.

Konklusion – partiernes forskellige holdningsprofiler

Debatten om betydningen af issue voting i forhold til andre vælgeradfærdsteorier er næsten lige så gammel som moderne vælgeradfærdsforskning som sådan. Kapitlet har hverken kunnet eller prøvet at løse denne debat. Men kapitlet har demonstreret, at klassiske issue voting-dynamikker med stor tydelighed gjorde sig gældende ved folketingsvalget 2015. Vælgerne kan ret nemt placere sig selv og partierne i et venstre-

højre-spektrum, og de synes systematisk bedre om partier, de befinder sig tættere på.

To indsigter fra kapitlet fremstår særligt relevante i forhold til netop folketingsvalget 2015. For det første har kapitlet demonstreret betydningen af ideologisk retning. Vælgere fatter større sympati for partier, der klart placerer sig i vælgerens egen ideologiske retning. Det illustreres nok tydeligst af Enhedslisten, der ligger klart til venstre for de fleste vælgere, men som møder stor sympati. Denne sammenhæng kan muligvis forklare en del af den relativt store succes som ideologisk klart profilerede partier såsom Enhedslisten, Alternativet og Liberal Alliance fik ved valget.

For det andet har kapitlet demonstreret, at vælgernes støtte til partierne baserer sig på vidt forskellige emner. Som vist i figur 10.6 er det meget forskellige emner, der hænger tættest sammen med sympatien for hvert enkelt parti. Kontrasten er tydeligst for de to borgerlige partier Liberal Alliance og Dansk Folkeparti, hvis vælgere er samlet om holdninger til vidt forskellige emner. For den borgerlige blok, som vandt valget, er denne forskellighed et tveægget sværd. På den ene side kan den dække over store politiske holdningsforskelle, på den anden side bør partier, hvis vælgere går op i forskellige emner, have nemmere ved at kunne forhandle med hinanden på tværs af politikområder. Analysen viser dermed det analytisk frugtbare i at betragte ikke alene vælgeres overordnede ideologiske udgangspunkt, men også deres holdninger til enkeltemner.